

15.2.2021

Hallintovaliokunta

Eduskunnan hallintovaliokunnan kokous 17.2.2022

Lausunto valtioneuvoston selonteosta kotoutumiskoulutuksen uudistustarpeista VNS 6/2021

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt 26.1.2022 Opetushallituksen lausuntoa valtioneuvoston selonteosta kotoutumiskoulutuksen uudistamistarpeista.

Opetushallitus jakaa selontekoluonnoksessa kuvatun tilannekuvan. Koronapandemia on aiheuttanut osallistumis-, oppimis- ja hyvinvointivajetta kaikilla kasvatus- ja koulutusasteilla. Koronapandemia on saattanut syventää polarisaatiokehitystä: niiden oppijoiden hyvinvointi on saattanut heiketä, joilla on ollut erilaisia vaikeuksia ennen pandemiaa. Tarvitaan myös lisätietoa pandemian vaikutuksista heikommassa asemassa oleviin oppijoihin sekä erityisryhmiin. Opetushallitus toimii aktiivisesti muiden toimijoiden kanssa tämän työn edistämiseksi.

Opetushallitus pitää tärkeänä kotoutumisen valtavirtaistamista osaksi kaikkea yhteiskunnallista kehittämistä. Niin ikään lasten, nuorten ja perheiden palveluiden tukeminen koko väestön osallisuuden lisäämiseksi on tärkeää kotoutumisen kaksisuuntaisuuden ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi. Opetushallitus pitää tärkeänä, että kotoutumisen tukeen ja osallisuuden vahvistamiseen liittyvää osaamista vahvistetaan osana peruspalveluissa toimivan henkilöstön täydennyskoulutusta ja peruskoulutusta.

Opetushallitus vastaa kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden laadinnasta ja toimeenpanon tuesta. Perusteiden uudistamisprosessi on parhaillaan käynnissä, ja uudet perusteet annetaan keväällä 2022. Perustetyössä huomioidaan selonteossa esitetyt toimenpiteet ja näkökulmat.

Kotoutumisen alkuvaiheen tehostamiseksi valmisteltava kotoutumishjelma

Opetushallitus näkee kotoutumishjelman myönteisenä toimenpiteenä selkeyttämään eri viranomaisten yhteistyötä ja yhteisvastuuta kotoutumisen alkuvaiheessa. Opetushallitus pitää monikielistä yhteiskuntaorientaatiota tärkeänä tukena kotoutumiselle. Uudessa kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksessa monikielisen yhteiskuntaorientaation sisältöjä syvennetään yhteiskunta- ja työelämätaitojen opinnoilla, jotka antavat opiskelijalle valmiuksia toimia suomen kielellä erilaisissa työelämään, koulutukseen ja yhteiskuntaan liittyvissä tilanteissa. Valtakunnallisten laatukriteereiden laatimista kotoutumiskoulutuksen laadun kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi Opetushallitus pitää tärkeänä. Kriteerityö voisi olla osa Opetushallituksen kotoutumiskoulutuksen perusteiden toimeenpanon tukea.

16.2.2022

Opetushallitus pitää tärkeänä panostusta psyykkiseen hyvinvointiin ja mielenterveyden kantokykyä tukeviin tekijöihin ja toteaa, että mielen hyvinvoinnin osaamisen tulisi olla osa kaikkia koulutusmuotoja. Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden luonnoksessa kotoutumiskoulutuksen yhtenä tehtävänä nähdään sen edistävän myös opiskelijan mielen hyvinvointia ja sosiaalista kotoutumista. Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksessa on myös laaja-alaisen osaamisen kokonaisuus, jonka osa-alueet nivotaan osaksi yksilöllistä opiskelusuunnitelmaa sen mukaan, millaista osaamista opiskelija tarvitsee esimerkiksi digitaidoissa tai arjen hallinnassa.

Opetushallitus pitää hyvänä, että kotoutumisohjelman johdantojakson keskeisenä sisältönä on sekä osaamisen että tuen tarpeiden laaja-alainen tunnistaminen. Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksessa kiinnitetään huomio erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaukseen. Koulutuksen järjestäjiä veloitetaan laatimaan ohjaussuunnitelma, joka osaltaan vahvistaa ohjauksen merkitystä kotoutumisessa. Perusteissa painotetaan ohjauksen perustumista kunkin opiskelijan henkilökohtaiseen tilanteeseen, tavoitteisiin ja tarpeisiin.

Opetushallitus pitää kotoutumiskoulutuksen lähtötason ja päättöarvioinnin yhdenmukaistamista kannatettavana toimenpiteenä. Tämä edellyttää kotoutumiskoulutukseen soveltuvien testien ja kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteisiin ja sisältöihin perustuvien arviointikriteerien laadintaa. Esimerkiksi yleistä kielitaitoa mittaava YKI-testi edellyttää hyviä testitaitoja ja sujuvaa lukutaitoa, mikä on monen kotoutumiskoulutuksen päättävänkin kohdalla merkittävä este suullisen kielitaidon osoittamiseen. Huomioitavaa testien kehittämisessä on varmistaa testien laatu eurooppalaisten testinlaadinnan standardien mukaisesti ja huolehtia testin käyttäjien säännöllisistä arviointikoulutuksista ja kaksoisarviointien varmistamisesta. Tutkintojen käytännön toteuttamisen kannalta tärkeää on myös toimivan, osaavan ja valvotun tutkintojen järjestämisverkoston olemassaolo. Testien tulisi olla adaptiivisia, ja tämä sekä muut arviointiin liittyvät prosessit vaativat näin ollen riittävästi taloudellisia ja henkilöresursseja, joiden pysyvyys tulisi varmistaa. Jos valtakunnallinen malli laaditaan, se sisällytetään osaksi kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita. Validien valtakunnallisten mallien kehittäminen on pitkä ja resursseja vaativa prosessi. Testien laatimisen jälkeen tulee pohtia, mitkä muutoksia ne edellyttävät kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Peruspalveluiden ja yleisen koulutusjärjestelmän kehittäminen vastaamaan entistä paremmin myös maahanmuuttajien tarpeisiin

Opetushallitus pitää hyvänä, että selonteossa painotetaan hyvien väestösuhteiden, osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteen edistämistä. Lisäksi syrjimättömyyttä sekä toimenpiteitä kiusaamisen ja häirinnän estämiseksi koulutuksessa ja työelämässä tulisi tähdentää. Opetushallitus edistää yhteiskunnan vastaanottavuutta ja antirasismia oppimisessa, opetuksessa ja kasvatuksessa. Tärkeää on, että myös viranomaiset edistävät aktiivisemmin teoillaan yhteiskunnan vastaanottavuutta ja vaikuttavat asenneilmapiiriin ja syrjintään.

Opetushallitus pitää hyvänä, että selonteossa tuodaan esiin, että kotoutumista edistävässä politiikassa on olennaista kiinnittää huomiota myös käytettävään kieleen. Opetushallitus näkee, että on tärkeää tuoda vastakkainasettelua ja uhkakuvia luovaan keskusteluun faktatietoa ja kehittää aktiivisesti rakentavaa dialogia.

16.2.2022

Kuntakokeilujen näkökulmasta on tärkeää, että selonteossa kiinnitetään huomio palveluiden suunnittelussa ja toimeenpanossa monimuotoistuneen asiakaskunnan tarpeisiin ja henkilöstön täydennyskoulutukseen sekä viestinnän selkeyteen ja tulkin käyttöön tarvittaessa. Opetushallitus kannattaa selonteossa mainitun Snabbspåret-mallin soveltamista Suomessa.

Selonteossa todetaan seuraavasti: *“Tuetaan jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen, ELY-keskusten ja muiden toimijoiden yhteistyössä maahanmuuttajille tarkoitetun kielikoulutuksen ja muun koulutuksen alueellisen tarpeen ennakointia ja tarjonnan koordinaatiota niin, että se kattaa yhdenvertaisesti eri väestöryhmät eri koulutusasteilla.”* Opetushallitus tuo esille tähän liittyen, että nykyistä Osaamisen ennakointifoorumin kautta (2021–2024) varten Opetushallituksessa suunnitellaan ja toteutetaan keskipitkän aikavälin kohtaannon ennakointimalli, jossa ennakoidaan koulutus- ja osaamistarpeita 5–9 vuoden aikajänteellä sekä arvioidaan työvoiman tarjontapotentialiaalia valtakunnan tasolla. Tarjontapotentialin arvioinnissa tarkastellaan mm. maahanmuuttajien työvoiman tarjontaa keskipitkällä aikavälillä osaamis- ja koulutustarpeiden näkökulmasta. Ennakointimallin suunnittelussa on noudatettu ns. TKE-ennakointiryhmän linjauksia.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että kielitietoiseen opetukseen liittyvää opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusta lisätään ammatillisessa koulutuksessa, mutta lisää, että myös korkeakoulujen antamassa opetuksessa tulee kiinnittää huomiota kielitietoisuuteen.

Opetushallitus kannattaa pätevyitysmiskoulutusten vakinaistamista ja ulottamista myös opetus- ja varhaiskasvatusaloille. Opetushallitus tekee päätöksiä, joissa annetaan kelpoisuus ko. alojen tehtäviin. Kyse on verraten isosta asiakasryhmästä, joiden osalta ulkomaisen tutkinnon perusteella pätevyitymiseen on vakiintuneet tutkinnon tunnustamismenettelyt ja vaatimukset opintojen täydentämisestä. Täydentävien opintojen ja kelpoisuuskokeiden suorittamismahdollisuuksia on tärkeää lisätä.

Selonteossa todetaan, että opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen tavoitteena on vahvistaa kielellisiä, matemaattisia tai tietoteknisiä tai opiskelutekniikkaan liittyviä taitoja. Opetushallitus tähdentää, että opintoihin tulisi kotoutumisen edistämisen näkökulmasta liittää myös laajemmin oppimaan oppimisen taidot, perusvalmiuksien ja elinikäisen oppimisen taidot.

Opetushallitus toteaa, että ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen painokerroin on 1,41. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitetun muun ammatillisen koulutuksen painokerroin on 0,86. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 63 §:ssä tarkoitettujen opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen painokerroin on 1,41. Opetushallitus pitää kannatettavana, että vieraskielisyys tuo oman kertoimen ammatillisen koulutuksen rahoituksessa.

Opetushallitus pitää hyvänä, että varhaiskasvatuksen palveluohjauksessa kiinnitetään huomiota eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevien perheiden kohtaamiseen ja ohjaukseen. Opetushallitus tähdentää, että varhaiskasvatusta ohjaavat varhaiskasvatustalaki ja varhaiskasvatussuunnitelma, jolloin tietoisuuden lisääminen varhaiskasvatuksen merkityksestä suomalaisessa yhteiskunnassa sekä kommunikointi

16.2.2022

ja yhteistyö huoltajien kanssa ovat keskeisiä perheen kotoutumista tukevia tekijöitä. Opetushallitus toteuttaa Oikeus oppia -kehittämishjelmaa yhteistyössä Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että osaamisen kartoittamiseen, tiedon tallentamiseen ja edelleen hyödyntämiseen kiinnitetään huomiota hyödyntäen tätä työllistymis- ja koulutuspolkujen ohjauksessa. Tässä yhteydessä on hyvä painottaa myös yhteisten tietovarantojen kehittämistä.

Opetushallitus toteaa, että ammatillisella koulutuksella on merkittävä rooli kotoutumisen tukemisessa, ja sen pitäisi näkyä vahvemmin selonteossa. Opiskelijaprofiloinnin kohderyhmissä on huomioitava myös ammatillinen koulutus. Opetushallitus ehdottaa lisättäväksi toimenpiteeseen (sivu 75): *“Kehitetään ja pilotoidaan monialaisen ohjauksen tueksi valtakunnallisia ohjauksen kriteereitä mukaan lukien nykyistä tarkempi opiskelijaprofilointi kotoutumiskoulutuksen, lukutaitokoulutuksen ja aikuisten perusopetuksen kohderyhmistä ja jatko-ohjauksesta tarkoituksenmukaiseen koulutukseen tai työllistymistä tukevaan palveluun.”* myös ammatillisen koulutuksen yhtenä kohderyhmänä. Lisäksi Opetushallitus toteaa, että ohjauksen kriteerejä laadittaessa tulisi ottaa huomioon yhtymäkohdat Hyvän ohjauksen kriteereihin, joita uudistetaan parhaillaan opetus- ja kulttuuriministeriön opinto-ohjauksen kehittämishjelmassa.

Opetushallitus esittää, että selonteon asiakastietojärjestelmää koskevan keskeisen toimenpiteen nykyisen tekstimuodon *oppilaitokset* sijaan käytettäisiin termiä *opetuksen ja koulutuksen järjestäjät*.

Ohjauksen ja neuvonnan vakinaistaminen ja vahvistaminen kaikille Suomeen muuttaneille maahanmuuton perusteesta, elämäntilanteesta tai maassa asutusta ajasta riippumatta

Opetushallitus pitää tärkeänä, että viranomaistahojen ja oppilaitosten järjestämien kotoutumispalvelujen lisäksi kotoutumista ja osallisuutta voidaan tukea ohjaamalla maahanmuuttaja tutustumaan myös esimerkiksi järjestö- ja muuhun vapaa-ajan toimintaan. Opetushallitus tukee eri toimijoiden mahdollisuutta verkostoitua maahanmuuttajien mentorointiin työpaikoilla valtakunnallisesti ja muiden Pohjoismaiden kanssa (ns. Språkmentor-malli).

Opetushallitus pitää hyvänä, että työelämän vastaanottavuutta lisätään. Erityisesti Opetushallitus tukee sitä, että työelämän monimuotoisuusohjelman avulla kehitetään työyhteisöjen kielitietoista toimintakulttuuria.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että ohjaushenkilöstön osaamista kasvatetaan maahanmuuttotustaisten ohjaamiseen ja osaamisen tunnistamiseen liittyen. Tässä yhteydessä huomiota tulee kiinnittää myös kielitietoiseen ja antirasistiseen ohjaukseen kaikkien ikäryhmien ohjauksessa.

Opetushallitus tähdentää, että selonteko on kokonaisuudessaan laaja ja edellyttää kotoutumiseen liittyvien tehtävien ja vastuiden selkiyttämistä. On huomattava, että kotoutuminen ja siihen liittyvä kielen oppiminen sekä yhteiskuntaan ja työelämään liittyvät valmiudet vaativat aikaa. Jatkuvan oppimisen näkökulmasta kotoutuminen on yksilöllinen prosessi. Kotoutumisen kaksisuuntaisuuden tukeminen ja yhteiskunnan vastaanottavuuden edistäminen vahvistavat kotoutumispalveluiden vaikuttavuutta.

16.2.2022

Erityisasiantuntija

Anne Kolehmainen